

Ristiriitainen maskuliinisuuskerrota ja tunteiden jakamisen mahdollisuudet poikien läheissuhteissa

Marja Peltola

Abstrakti

Maskuliinisuudet ja poikien kohtaamat haasteet ovat puhututtaneet viime vuosina niin mediassa kuin akateemisessa tutkimuksessa. Maskuliinisuustutkimuksen piirissä käydään keskustelua maskuliinisuuden muutoksista: osassa tutkimuksista argumentoidaan hyväksytyjen maskuliinisuuden muotojen olevan nykyään aiempaa monimuotoisempia ja inklusiivisempia, toisissa tutkimuksissa on sen sijaan korostettu enemmän jatkuvuuksia maskuliinissa hierarkioissa. Tämä artikkeli osallistuu keskusteluun maskuliinisuuksien muutoksista ja jatkuvuuksista tarkastelemalla kouluissa toteutettuun haastatelluaineistoon perustuen 12–15-vuotiaiden poikien kerrontaa sosiaalisista suhteistaan sekä ajatusten ja tunteiden jakamisen mahdollisuuksista näissä suhteissa. Ristiriitaisuus on keskeinen ominaisuus poikien maskuliinisuuksia tuottavassa puheessa. Yhtäältä pojat suhtautuvat puhetapojen tasolla kriittisesti sellaisiin perinteisiin miellettyihin maskuliinisuuden normeihin, jotka määrittävät tunteet ja niiden jakamisen feminiinisen alueelle. Toisaalta poikien kertomuksissa samalla toistuvat maskuliinisuuden hierarkioihin kytkeytyvät esteet, jotka vaikeuttavat tunteiden jakamista sekä vertais- ja ystävyysuhteissa että poikien suhteissa vanhempiinsa.

AVAINSANAT: maskuliinisuus, jakaminen, läheissuhteet, perhesuhteet, pojat, tunteet, ystävyysuhteet

Johdanto

Viime vuosien aikana huolestunut julkinen keskustelu pojista on käynyt vilkkaana. Kotimaisissa keskusteluissa on korostunut huoli poikien heikkenevästä koulumenestyksestä ja kohonneesta syrjäytymisriskistä (Myrskylä 2012; Vetteranta ym. 2016). Tiedossa on myös poikien ja nuorten miesten viedustus sekä tekijöinä että uhreina kodin ul-

kopuolelle sijoittuvissa väkivaltatapauksissa sekä nuorten miesten naisia korkeammat itsemurha-, tapaturma- ja väkivaltakuolleisuusluvut (Näsi 2016; SVT 2017). Hiljattain on käyty enemmän mediakeskustelua myös poikakoodin ja toksisen maskuliinisuuden käsitteillä siitä, kuinka tietyt maskuliinisuuden ideat kaventavat poikien mahdollisuuksia itseilmaisuuksiin ja rapauttavat hyvinvointia.

Näille miessukupuolen ja nuoren iän risteymään kiinnittyville haavoittuvuuksille on etsitty selityksiä useista suunnista. Maskuliinisuustutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, kuinka binäärinen jaottelu feminiiniseen ja maskuliiniseen sekä maskuliinisuuteen liittyvät normit tekevät tunteiden ja erityisesti heikkouden, riippuvuuden ja haavoittuvuuden ilmaisemisesta vaikeaa pojille ja miehille (esim. Chu 2005; Huuki 2010a; Jokinen 2000; Virtanen 2018). Maskuliinisuuksia suomalaisessa koulukontekstissa käsittelevien tutkimusten mukaan fyysisuus, urheilullisuus, väkivalta ja sen uhka toimivat resursseina, joiden avulla (jotkut) pojat pyrkivät ansaitsemaan kunnioitusta vertaisryhmissä ja kohoamaan niiden statushierarkioissa (Huuki 2010b; Manninen 2010). Poikien huolenpitoa ja tunteiden jakamista koskevassa tutkimuksessa on todettu, että lapsuudesta nuoruuden kautta varhaiseen aikuisuuteen siirryttäessä maskuliinisuuden suhde välittämiseen ja jakamiseen muuttuu yhä jännitteisemmäksi (Huuki 2010a; Way 2011; Way ym. 2014).

Sosiaalisina konstruktioina maskuliinisuudet sekä niihin liittyvät normit ja ideaalit muuttuvat ajassa. Maskuliinisuustutkimuksen kentällä on ehdotettu maskuliinisuuksien muuttuneen aiempaa inkluusiivemmiksi, ”pehmeämmiksi” ja vähemmän homofobiseksi (Anderson & McCormack 2018). Tätä inkluusiivisen maskuliinisuuden teoriaksikin kutsuttua ajatusta on kuitenkin myös kritisoitu laajasti todeten, että vaikka maskuliinisuuksissa on tapahtunut muutosta, homofobia, hierarkisointi ja ulossulkevat piirteet ovat säilyneet (de Boise 2015; Kjaran & Lehtonen 2018; O’Neill 2015). Suomessakin maskuliinisuuksien myönteisestä uudelleenmuotoilusta on kuitenkin saatu viitteitä muun muassa tutkimuksissa maskuliinisuutta koskevien puhetaiposten moninaistumisesta (Eerola 2014) ja poikien tyytyväisyydestä kouluun ja elämäänsä yleisemmin (Vettenranta ym. 2016).

Tämä artikkeli osallistuu pohdintaan maskuliinisuuksien muutoksista ja jatkuvuuksista tarkas-

telemalla kolmen sosioekonomisesti erilaisen pääkaupunkiseudun asuinalueen peruskouluissa kerättyyn haastatteluaineistoon nojaten 12–15-vuotiaiden poikien kertomuksia läheissuhteistaan ja tunteiden tai huolten jakamisesta. Ymmärrän tunteiden ja huolten jakamisen kulttuurisesti rakentuneena ja sosiaalisesti kontrolloituna (esim. Pirskanen & Eerola 2018), yhtenä sukupuolittuneena itsen esittämisen käytäntönä (Lupton 1998). Binäärisessä sukupuolilymmäryksessä tunteiden kontrollointi ja pidättyminen niiden ilmaisemisesta on perinteisesti mielletty maskuliiniseksi ja huolten ja tunteiden verbaalinen jakaminen feminiiniseksi toiminnaksi (de Boise & Hearn 2017; Lupton 1998). Vaikeiden tunteiden kätkemisen maskuliininen normi ylläpitää ajatusta rationaalista ja suhteessa feminiiniseen hierarkkisesti ylemmästä miehestä, mutta sen on myös nähty olevan monien miesten ja poikien hyvinvointivajeiden taustalla (de Boise & Hearn 2017, 781–782).

Artikkeli sijoittuu sosiologisen sukupuolentutkimuksen sekä nuoriso- ja perhetutkimuksen rajapinnoille. Sen keskeisenä kysymyksenä on, missä määrin ja miten pojat kokevat mahdolliseksi vaikeiden tunteiden ja huolten verbaalisen jakamisen läheissuhteissaan ystäviensä ja vanhempiensa kanssa. Ystävyysuhteet ja suhteet vanhempiin muodostavat yhdessä poikien läheisimmän sosiaalisen ympäristön, ja molemmat ovat merkityksellisiä maskuliinisuuksien neuvottelussa. Tarkastelun kohteena oleva ikäryhmä on usein maskuliinisuutta koskevan julkisen huolen keskiössä ja elää sellaista ajanjaksoa elämässään, jossa siirtymät alakoulusta yläkouluun, ja laajemmin lapsuudesta nuoruuteen, tuovat maskuliiniset identifikaatiot sekä maskuliinisuuden normit ja hierarkiat erityisen intensiivisen neuvottelun kohteiksi (Frosh, Phoenix & Pattman 2002). Nuori ikäluokka nähdään usein hyvässä ja pahassa yhteiskunnallisen muutoksen kantajana (esim. Wyn & Woodman 2006), joten maskuliinisuuden

muutoksia ja jatkuvuuksia on erityisen kiinnostavaa pohtia tämän ikäryhmän kertomuksia vasten.

Maskuliinisuudet ja poikien läheissuhteet

Maskuliinisuustutkimuksen piirissä jaetaan laajasti käsitys, että maskuliinisuudet on ymmärrettävä yksikön sijaan monikossa, moniulotteisina ja sosiaalisten erojen halkomina sekä arkisten hierarkioiden ja käytäntöjen tasolla paikallisesti neuvoteltuina (esim. Connell & Messerschmidt 2005; Gross, Gottburgsen & Phoenix 2016; Huuki 2010b). Tämän käsityksen jakaen tässäkin tutkimuksessa on lähdetty liikkeelle kysyen tutkimuksen kohteena olevilta pojilta itseltään, miten he itse ymmärtävät maskuliinisuudet, oman tapansa olla maskuliininen sekä suhteensa siihen joukkoon käytäntöjä ja odotuksia, joka normatiivisesti määrittelevät maskuliinisuuden hierarkian huippua ja jota kutsutaan myös hegemoniseksi maskuliinisuudeksi (Connell & Messerschmidt 2005).

Huolimatta hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen ympärillä käydyistä kiistoista käsite on säilyttänyt keskeisen aseman maskuliinisuuden tutkimuksessa sekä analyysivoimansa hyvin erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa (Connell & Messerschmidt 2005). Hegemoniseen maskuliinisuuteen tyypillisesti liitettyjä ominaisuuksia ovat muun muassa heteroseksuaalisuus, fyysinen voima ja urheilullisuus, aggressiivisuus, hallitsevuus sekä rationaalisuus ja tunteiden kontrolli (mt.; Eerola 2014; Jokinen 2000). Hegemoninen maskuliinisuus perustuu hierarkkiseen erotte luun yhtä aikaa maskuliinisen ja feminiinisen sekä hegemonisen maskuliinisuuden ja muiden maskuliinisuuksien välillä.

Tutkittaessa 12–15-vuotiaiden poikien maskuliinisuuskäsityksiä on syytä korostaa joitakin hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen keskeisiä sisältöjä. Ensinnäkin osa hegemonisen masku-

liinisuuden ideaaleista on yhteiskunnan tasolla jaettuja ja instituutioiden välittämiä, mutta osa niistä syntyy paikallisissa konteksteissa (Connell & Messerschmidt 2005, 838–839). Ikä asettaa varhasteini-ikäiset pojat asemaan, joka on yhteiskunnallisten valtasuhteiden kannalta monin tavoin alisteinen aikuisille. Vaikka he toki käyttävät myös aikuismaailmassa vallitsevia hegemonisen maskuliinisuuden ideaaleja maskuliinisuuksien rakentamisessa, se, mikä poikien paikallisissa vertaissuhteissa näyttäytyy maskuliinisen hierarkian huippuna ja siis hegemonisena, ei kaikin osin ole hegemonista yhteiskunnassa yleisemmin.

Toiseksi hegemoninen maskuliinisuus ei ole selvärajainen kategoria, jota kaikki tai edes useimmat miehet ja pojat pystyisivät tai haluuisivat tavoitella (Connell & Messerschmidt 2005). Emma Renoldin (2004) peruskouluikäisiä lapsia koskevassa tutkimuksessa useampi kuin kaksi kolmasosaa pojista kertoi voimattomuuden ja ahdistuksen tunteista, jota hegemonisen maskuliinisuuden mahdollottomat normit aiheuttivat ja noin kolmasosa pojista aktiivisesti etsi vaihtoehtoja hegemonisille ja heteroseksuaalisille maskuliinisuuksille, vaikka se altisti heidät kiusaamiselle. Myös Niobe Wayn ja kollegoiden (2014) yläkouluikäisiä poikia koskevassa tutkimuksessa enemmistö kritisoi implisiittisesti tai eksplisiittisesti tunteiden kontrollointiin, autonomisuuden ihannointiin ja riippuvuuden välttämiseen liittyviä maskuliinisia normeja. Aiemmassa tutkimuksessa on luotu useita kategorisointeja kuvaamaan poikien erilaista asettumista maskuliinisuushierarkiassa. Suomen kontekstissa tunnettu esimerkki on Sari Mannisen (2010) luokittelu ”banaaleihin tasapainoilijoihin”, ”koviksiin”, ”rauhallisiin myötäilijöihin” ja ”hegemonisuuden pettäjiin”, joka avaa poikien vaihtelevia tapoja hyödyntää, myötäillä tai hylätä hegemonisen maskuliinisuuden normeja – ja saada tai menettää statusta maskuliinisuuden esittämiseen liittyvien erojen myötä (ks. myös Renold 2004).

Tässä tutkimuksessa en ole halunnut kategorisoida haastateltavia näillä tai muillakaan tavoilla, vaan kiinnittää huomiota maskuliinisuuseron ristiriihiin ja siihen, kuinka samakin haastateltava voi sekä kritisoida että uusintaa maskuliinisuuden normeja (ks. myös Eerola 2014). Maskuliinisuuksien erilaiset jaottelut ja marginaalisempien maskuliinisuuksien tutkimus tekevät kuitenkin näkyväksi sen, että poikien suhde maskuliinisuuteen ei ole jaettu, eivätkä kaikki pojat tavoittele samanlaisia maskuliinisia asemia.

Statuskysymysten ohella maskuliinisuuteen liittyvät erottelut ovat myös tunnekysymyksiä. Sosiaalisten suhteiden ja mediakeskustelujen välittämiä erilaisia maskuliinisuuksia – esimerkiksi ”juroa suomalaismiestä”, ”villää poikaa” tai ”emotionaalisen naisen” vastinpariksi asettuvaa ”rationaalista miestä” – voi tulkita Sara Ahmediin (2004) nojaten hahmoina tai *figuureina*, joihin liittyy erilaisia ja keskenään ristiriitaisiakin tunteita, joiden kautta erot ja hierarkiat määrittyvät. Myönteisten tai kielteisten tunteiden liittäminen tietynlaisiin maskuliinisiin figuureihin tekee siis niistä samastuttavia tai vältettäviä (mt.). Pyrkimystä ”rationaaliseen” tai tunteita kontrolloivan maskuliinisuuden esittämiseen voikin itsessään pitää tunnereaktion huoleen epämaskuliiniseksi leimautumisesta (de Boise & Hearn 2017, 786).

Yhtäältä koti ja suhde vanhempiin sekä toisaalta koulu ja sen vertaisryhmät ovat keskeisiä ympäristöjä maskuliinisuuteen ja feminiinisyteen liittyviin normeihin sosiaalistumiselle (esim. Mac an Ghaill 1994; Paetcher 2007). Sosiaaliset suhteet näissä ympäristöissä ovat keskiössä myös tässä artikkelissa. Aiemmassa nuorten ystävyysuhteita käsittelevässä tutkimuksessa sukupuolen merkitys on karkeasti ottaen näyttäytynyt jakona poikien suuremman joukon toiminnallisuuteen perustuviin ystävyysuhteisiin ja tyttöjen kahdenkeskisiin, intiimiin jakamiseen perustuviin ystävyysuhteisiin. Tätä yksinkertaistettua jakoa on kritisoitu todeten myös

tyttöjen viihtyvän suuremmissa ryhmissä ja myös pojilla olevan kahdenkeskisiä, luottamuksellisia ja intiimejä ystävyysuhteita (Chu 2005; Thorne 1993; Way 2011). Suomessa lasten ja nuorten ystävyysuhteita koskevissa määrällisissä tarkasteluissa toistuvat kuitenkin tietyt sukupuolittuneet erot. Vaikka lukumääräisesti tyttöjen ja poikien ystävyysuhteissa sekä ystävien tapaamisen tiheydessä on niukasti eroa – tai eroa on poikien hyväksi – pojat raportoivat saavansa tyttöjä vähemmän emotionaalista tukea vertaisuhteistaan, ovat tyttöihin nähden hieman tyytymättömämpiä ihmissuhteisiinsa ja ovat tyttöjä useammin kokonaan ilman läheistä ystävää. (Halme ym. 2018; Korkiamäki 2013; Myllyniemi 2014.)

Perhesuhteiden kontekstissa murrosikä ymmärretään usein elämänvaiheena, joka tuo turbulenssia nuorten ja vanhempien välisiin suhteisiin. Etäisyyden ottamista vanhempiin ja konflikteja pidetään tavallisena ja jopa odotettuna osana murrosikäisen pojan ja tytön elämää. (Aapola 1999.) Siitä huolimatta tutkimusten mukaan nuoret myös tässä iässä arvostavat perhettään ja vanhempiaan, pitävät näitä tärkeinä oman hyvinvointinsa kannalta (Turtiainen, Karvonen & Rahkonen 2007; Solomon ym. 2002), ovat lojaaleja heitä kohtaan ja toimivat näiden tunteiden mukaisesti (Peltola 2018). Nuoret saattavat toisaalta pitää perhettään itsestäänselvyytenä (Turtiainen, Karvonen & Rahkonen 2007), ja perheestä itsestäänselvyytenä puhuminen on mahdollisesti tyypillisempää pojille kuin tytöille (O'Connor, Haynes & Kane 2004). Stephen Froshin, Ann Phoenixin ja Rob Pattmanin (2002) poikien maskuliinisuuksia koskevassa tutkimuksessa useimmilla pojilla oli myönteinen suhde vanhempiinsa ja he nauttivat yhdessä vietettyä ajasta. Isien kanssa vietetyssä ajassa korostui hauskanpito. Sen sijaan isät usein eivät fyysisesti tai emotionaalisesti osallistuneet vakavampien aiheiden käsittelyyn, kuten keskusteluun poikien huolista ja toiveista (mt. 225–255).

TAULUKKO 1. Haastateltujen poikien ikä ja etninen tausta

Ikä (vuotta)		Etninen tausta*	
12	8	Suomalainen	18
13	12	Kaksikulttuurinen	3
14	6	Maahanmuuttotaustainen	6
15	1		
Yhteensä	27	Yhteensä	27

* Haastateltavien perheiden taustamaat olivat Suomi, Eritrea, Viro, Irlanti, Italia, Korea, Nepali, Venäjä, Somalia ja Yhdysvallat.

Suomalaisella sosiologisen tutkimuksen kentällä perhe- ja nuorisoaiheita käsitellään usein toisistaan erillään ja erilaisiin teoriaperinteisiin nojaten. Niinpä nuorten vertaissuhteiden tutkimus ja nuorten perhesuhteiden tutkimus kommunikoivat suhteellisen vähän keskenään. Tätä kommunikaation vähäisyyttä voi pitää ongelmallisena relationaalisen ja konfiguraationaalisen (perhe)tutkimuksen lähtökohdista käsin. Näissä tutkimusperinteissä perhe- ja ystävyysuhteet hahmotetaan molemmat osana läheissuhteiden verkostoa eivätkä tietyllä tavalla nimetyt suhteet automaattisesti ole toisia tärkeämpiä. Sen sijaan emotionaalista merkityksellisyyttä on tarkasteltava subjektiivisista merkityksenannoista käsin. (Castrén 2014; Finch & Mason 1993; Smart 2007.) Konfiguraationaalisen, Norbert Eliasian konfiguraation käsitteelle nojaavan ja suhteiden verkostoluonnetta korostavan lähestymistavan mukaan kaikki sosiaaliset suhteet toimivat laajemmassa suhteiden verkostossa. Kahdenvälisetkään suhteet eivät siis selity yksin suhteen sisäisellä dynamiikalla vaan ovat kytköksissä ihmissuhteiden verkostoon ja yksilön käsitykseen paikastaan maailmassa. (Castrén 2014.) Tässä tutkimuksessa käsitysten maskuliinisuuksista ja itsestä maskuliinisenä ymmärretään rakentuvan yhtä aikaa suhteessa vertaisiin, ystäviin ja vanhempiin ja muihin perheenjäseniin. Vaikka vertais- ja ystävyysuhteita sekä suhteita poikien ja heidän vanhempiensa

välillä voi pitää hyvin erilaisina ympäristöinä maskuliinisuuksien neuvottelulle, nämä suhdekimput ovat myös vuorovaikutuksessa keskenään.

Aineistona poikien haastattelunarratiivit

Artikkeli perustuu hankkeen *Masculinities and Ethnicities in New Times* haastatteluaineistolle. Hankkeen tarkoituksena on ollut tuottaa uutta tietoa 12–15-vuotiaiden käsityksistä sukupuolesta, maskuliinisuuksista ja siitä, mitä on olla poika aikana, jolloin kulttuurinen moninaistuminen muokkaa nuoren sukupolven arkea. Erityistä huomiota on kiinnitetty siihen, miten etnisyyden on läsnä maskuliinisuuksien neuvottelemisessa – tätä kysymystä en kuitenkaan käsittele tässä artikkelissa.

Tässä artikkelissa tarkastelen hankkeen piirissä tekemiäni 27 pojan ryhmä- ja yksilöhaastatteluja, jotka on toteutettu kolmen peruskoulun 6.–8. luokilla pääkaupunkiseudulla. Yksilöhaastatteluja tein 21 ja 2–5 hengen ryhmähaastatteluja kuusi. Haastateltavien taustatiedot on esitetty taulukossa 1. Hankkeen kokonaisaineistoa on ollut tuottamassa poikien lisäksi muutamia tyttöjä. Tämän artikkelin analyysissä he ovat kuitenkin olleet mukana vain niiltä osin kuin he ovat osallistuneet poikien kanssa samoihin ryhmähaastatteluihin.

Haastattelujen kontekstina toimineet koulut erosivat toisistaan oppilaiden etnisten ja luokkataustojen kirjon suhteen. Yksi kouluista sijaitsi vauraalla ja lähes yksinomaan valkoisella asuinalueella (Koulu 1). Toinen koulu sijaitsi sosioekonomisesti jokseenkin kahtiajakautuneella alueella, ja koulun oppilaista noin neljäsosa edusti etnisiä vähemmistöjä (Koulu 2). Kolmas koulu sijaitsi sosioekonomisesti melko haavoittuvalla alueella, ja sen oppilaista noin puolet edustivat etnisiä vähemmistöjä (Koulu 3). Osallistujia rekrytoitiin yhdeltä kuudennelta luokalta, kahdelta seitsemänneltä luokalta ja yhdeltä kahdeksannelta luokalta. Kaikissa luokissa kaikki hakukaat (pojat ja tytöt) kutsuttiin osallistumaan tutkimukseen. Oppilaat saivat itse päättää osallistuivatko vain ryhmähaastatteluun, vain yksilöhaastatteluun vai molempiin. Ryhmähaastattelujen tavoitteena oli kerätä kollektiivisesti tuotettua puhetta sukupuolen ja maskuliinisuuksien merkityksistä koulussa ja nuorten elämässä laajemmin. Yksilöhaastattelujen tavoitteena oli puolestaan tarjota mahdollisuus esittää kollektiivisesta ymmärryksestä poikkeavia ajatuksia sekä paneutua perusteellisemmin yhden informantin kertomuksiin. Haastattelut olivat väljiä puolistrukturoituja teemahaastatteluja, joiden ennalta suunniteltuja keskusteluteemoja olivat koulu ja sen sosiaaliset hierarkiat, vapaa-aika ja harrastukset, ystävyysuhteet, (moni)etnisyys, tyttöjen ja poikien erot sekä perhe.

Ennen tutkimuksen toteuttamista sille saatiin hyväksyntä Helsingin yliopiston tutkimuseettiseltä toimikunnalta sekä tutkimusluvut Helsingin kaupungin opetustoimesta, tutkimukseen osallistuneiden koulujen rehtoreilta ja oppilaiden vanhemmilta. Ryhmä- ja yksilöhaastatteluiden suunnittelussa pyrittiin pitämään tarkasti huolta siitä, että haastateltaville kiusallisia tai vertaissuhteissa sosiaalisia sanktioita aiheuttavia tilanteita ei syntyisi ja että heillä olisi vapaus määritellä yksityisyytensä rajoja. Anonymiteetistä on huolehdittu pseudonyymein ja tarpeen tullen yksityiskohtia muokkaamalla.

Tutkimuksemme suhtauduttiin kouluissa pääosin varsin myönteisesti, vaikka osa nuorista reagoi teemaan varsinkin aluksi hermostuneesti vitsaillen. Valtaosa haastateltavista paneutui haastattelutilanteessa keskusteluun vakavissaan, ja jälkikäteen kysyttäessä moni heistä kertoi pitäneensä haastatteluteemoja mielekkäinä ja arvostavansa sitä, että heidän mielipidettään kysyttiin. Toisaalta eräässä ryhmätilanteessa oli läsnä voimakasta maskuliinisuuden performointia, vitsailua ja haastattelutilanteen karnevalisointia, jonka tulkitsin keinoksi selviytyä suosiohierarkioiden kannalta potentiaalisen riskialttiista haastattelutilanteesta. Yksilöhaastatteluissa haastattelutilanteen tai tutkimusteeman leikiksi lyömistä ei tapahtunut. Huolten ja tunteiden jakamisen teeman herkkyydestä ja potentiaalisesti vaikeasta suhteesta maskuliinisuuteen kertoo osaltaan se, että ryhmähaastatteluissa teemasta keskusteltiin niukasti. Niinpä aineiston analyysissä painottuvat yksilöhaastattelut.

Aineisto on analysoitu teoriaohjautuneesti teemoitellen ja narratiivista tulkintaperinnettä hyödyntäen. Ymmärrän tarinallisuuden keskeiseksi tavaksi, jonka avulla yksilöt tekevät ymmärrettäväksi elämänsä ja ympäristöään – haastattelutilanteessa läsnä olevat tarinat eivät kuitenkaan vain heijasta yksilöllistä kokemusta vaan ovat sidoksissa kontekstiin, kulttuurisesti jaettuihin tarinatyyppeihin ja -muotoihin sekä toimivat itsen esittämisen ja selittämisen performatiivisina välineinä (Atkinson 2005). Suurten, elämäkerrallisiin tapahtumiin kytkeytyvien tarinoiden sijaan tässä analyysissä keskitytään ”pieniin tarinoihin”, jotka kytkeytyvät käynnissä oleviin tapahtumiin, identifiointeihin ja itsen esittämisen vuorovaikutuksellisiin keinoihin (Bamberg 2006; Phoenix 2008).

Tärkeä pohja kokonaisaineiston analyysille on ollut kollektiivinen analyysityö, jossa minä ja hankkeen johtaja Ann Phoenix luimme litteroidut haastattelut ääneen ja analysoimme ne puheenvuoro

puheenvuorolta. Kiinnitimme huomiota sekä haastattelijan kysymyksiin että haastateltavien vastauksiin ja kommentteihin, ja keskustelimme eri tulkintavaihtoehdoista niitä myös perustellen. Tämän kollektiivisen analyysin jälkeen olen tämän artikkelin tarpeisiin itse analysoinut poikien haastattelut keskittyen erityisesti läheisiä sosiaalisia suhteita kotona ja koulussa koskevista tarinoista toistuviin malleihin – ja toisaalta tavanomaisesta poikkeaviin tarinoihin – siitä näkökulmasta, miten suhteiden rakenteet ja käytännöt sekä niiden yhteydet tapoihin ymmärtää maskuliinisuuksia avaavat ja sulkevat mahdollisuuksia tunteiden ja kokemusten verbaaliseen jakamiseen.

Analyyysi etenee artikkelin seuraavassa kolmessa luvussa siten, että ensin esittelen lyhyesti poikien kertomuksiin perustuen sosiaalisten suhteiden dynamiikkaa koulussa ja kotona sekä maskuliinisuuksien merkitystä näille suhteille. Ensimmäinen analyysiluku tarjoaa kontekstin kahdelle seuraavalle, joissa käsittelen artikkelin ydinkysymystä: huoltien ja vaikeiden tunteiden jakamisen mahdollisuuksia ja haasteita, ensin poikien ystävyyssuhteissa ja sitten heidän suhteissaan vanhempiinsa.

Poikien sosiaaliset suhteet koulussa ja kotona: konteksti

Yhtäältä perheyhteisöä ja toisaalta luokka-asteen mukaisesti rajautunutta koulu yhteisöä voidaan hyvällä syyllä pitää kahtena yläkouluikäisten nuorten keskeisimpänä sosiaalisena ympäristönä (Jokinen & Mikats 2018). Koulu ja koti dominoivat poikien arkea jo ajankäytöllisesti, ja heidän läheisimmät ihmissuhteensa muodostuivat näissä sosiaalisissa ympäristöissä. Suhteet sekä kotona että koulussa tarjosivat pojille – eri tavoin – mahdollisuuksia jakaa itselleen merkittäviä asioita, myös huolia ja tunteita. Molemmissa ympäristöissä oli kuitenkin myös asioita, jotka asettuivat jakamisen esteiksi ja jotka kiinnittyivät ainakin osin (hegemonisen) maskuliinisuuden normeihin.

Koulussa vertais- ja ystävyyssuhteet olivat tärkeitä niin itseisarvoisesti siksi, että ne tarjosivat seuraa ja tekemistä, kuin myös siksi että ne olivat sosiaaliseen hierarkiaan kytkeytyvää sosiaalista pääomaa (ks. Tolonen 2001). Vaikka haastateltavat tunnisti-ivat erilaisia ryhmittymiä poikien joukossa, yhtenä koulun poikasosiaalisuuden elementtinä voi pitää maskuliinista inklusiivisuutta: pojille oli tyypillistä korostaa ystäväpiirinsä laajuutta ja sitä, että he tulivat toimeen kaikkien kanssa. Inklusiivisuutta poikien keskinäisessä sosiaalisuudessa korostivat myös poikien toistuvat vakuuttelut siitä, että esimerkiksi etnisellä taustalla, varallisuudella tai mielipiteillä ei ollut väliä ystävyyssuhteen kannalta niin kauan kuin yhdessä oli hauskaa. ”Mulle o vaan pääasia et on hyvä tyyppi ja hauskat jutut ja tulee toimeen. Et se on tavallaan mulle esim. ihan sama jos joku vaik tykkää jostain baletista ja mä en, mut kuhan mä tuun muuten sen kaa toimeen”, totesi esimerkiksi 12-vuotias Aleks tuoden esiin hyväksyntäänsä sellaisia poikia kohtaan, joiden kiinnostuksen kohteet eivät sekä aineiston että aiemman tutkimuksen mukaan ole tyypillisiä pojille (Myllyniemi & Berg 2013) – samalla esittäen maskuliinisuuttaan poikana, joka ei pidä baletista.

Sosiaalisten suhteiden inklusiivisuutta pidettiin nimenomaan maskuliinisena, pojille tyypillisenä ominaisuutena siinä, missä tyttöjen oletettiin ”klikkiytyvän” harvalukuisempiin ystäväporukoihin ja olevan alttiimpia pitkäkestoisille sosiaalista verkostoa repiville konflikteille. Inklusiivisuudella oli kuitenkin hierarkkisesti määritellyt rajansa. Ensinnäkin ”kaikkien kanssa toimeen tuleminen” viittasi pääsääntöisesti oman luokan tai luokka-asteen poikiin – ei tyttöihin, vaikka sukupuolisegregaation murtumista oli joitakin esimerkkejä. Toiseksi sosiaalisten suhteiden vaaliminen tiettyihin poikiin oli tärkeämpää kuin toisiin. Haastateltavien mukaan yksinjäämislle, epäsuosituksi tulemiselle tai kiusaamiselle poikia altistivat mitä erilaisimmat asiat: lyhyys, nuorelta näyttäminen,

huono kunto ja ei-liikunnallisuus, ruumiissa tai äänessä ilmenevä vamma tai sairaus, ”tyttömäiset” harrastukset ja ”feikkien” merkkivaatteiden käyttäminen. Lista liittyy merkittävältä osin poikien kykyyn ruumiillistaa hegemonista maskuliinisuutta (ks. myös Huuki 2010b; Tolonen 2001). Maskuliininen suosiohierarkia kytkeytyi myös luokkakysymyksiin, jotka heijastuivat osin eri tavoin eri asuinalueilla (Tolonen 2001) ja näkyivät muun muassa siinä, mitkä tuotemerkit toimivat pääomana ja säätelikö mahdollisuutta omistaa niitä vanhempien kasvatuksellinen asenne vai taloudellinen tilanne (vai molemmat).

Vaikka siis inkluusiivista sosiaalisuutta pidettiin maskuliinisenä, toisaalta maskuliinisuuden hierarkia järjести sitä, keillä pojilla oli pääsy poikasosiaalisuuden piiriin ja kuinka arvostettuja henkilöitä he tässä piirissä olivat. Poikasosiaalisuuden inkluusiivisuuden rajoista kertoo sekin, että aineistossa on kaksi poikaa, joilla hyvin kevyen vertaissosiaalisuuden ohella ei ollut ystäviä sen paremmin koulussa kuin sen ulkopuolellakaan. Ystävyysuhteiden puuttuminen ei kytkeytynyt näissä tapauksissa yksinomaan koulun vertaissuhteiden dynamiikkaan vaan liittyi myös elämänhistoriaan ja perhetilanteeseen laajemmin, muun muassa pienituloisuuteen ja kyseisen koulun kontekstista erillisiin kiusaamiskokemuksiin. Haavoittuvuudet muilla elämänalueilla näyttivät kuitenkin kertautuvan jossain määrin koulun poikasosiaalisuuden piirissä, minkä yhtenä ilmeneismuotona oli yksinäisyys.

Perheistään pojat puhuivat lämpimään, joskin usein toteavaan sävyyn (Turtiainen, Karvonen & Rahkonen 2007). Vaikka ajanvietto ystävien kanssa saatettiin nostaa merkityksellisyydessään perhesuhteiden rinnalle tai niiden yli, haastattelut kertoivat monenlaisista perheen tai vanhempien kanssa vietetyistä hetkistä ja jaetuista aktiviteeteista, joista he nauttivat, ja he vaikuttivat arvostavan yhdessä vietettyä aikaa. Vanhempien

ja lasten muodostamat suhteet näyttäytyivät usein itsestäänselvänä perheyhteisön ytimenä, mutta perheet eivät rajautuneet kotitalouden rajojen mukaisesti ja perheenjäsenyyden ja sukulaisuuden välillä oli huokoisuutta (ks. Finch & Mason 1993; Smart 2007). Kolme haastateltavaa jakoi arkinsa tasan kahden kodin välillä, ja kahdeksan muuta tapasi toisaalla asuvaa biologista vanhempansa (isää) vaihtelevasti. Heille vanhempien uudet puoliset ja näiden lapset olivat tärkeitä perheenjäseniä. Tiiviisti perheen kanssa yhteyttä pitävät isovanhemmat miellettiin toisinaan perheyhteisöön kuuluviksi – ja toisaalta sisarusket, jotka eivät asuneet enää samassa kotitaloudessa, saatettiin mieltää enemmän sukulaisiksi kuin perheenjäseniksi. (Ks. myös Jokinen & Mikats 2018.)

Suhteet sekä äiteihin että isiin kuvattiin pääsääntöisesti myönteisinä. Suhteet olivat kuitenkin sukupuolittuneet tavoilla, joissa heijastuvat hoi-vatyön sukupuolittuneisuus sekä maskuliinisuuden ja feminiinisuuden erilaiset ideaalit (esim. Jokinen 2005). Poikien ja isien yhteisiin aktiviteetteihin liittyi usein tekemistä, kuten urheilua, ja ne tapahtuivat usein kodin ulkopuolella, kun taas äitien kanssa pojat harjoittelivat ruuanlaittoa, auttoivat siivoamisessa ja tekivät läksyjä (ks. myös Jokinen & Mikats 2018). Aktiviteettien sukupuolittuneisuuden valossa ei tunnu yllättävältä, että äidit näyttäytyivät aineistossa huolehtivina ja toisinaan myös nalkuttavina, kun taas isien kanssa pidettiin huolettomammin hauskaa (ks. myös Armila, Käyhkö & Pöysä 2018; Frosh, Phoenix & Pattman 2002).

Huolien jakamisen hankaluus ystäväpiirissä

Edellä kuvattu poikien keskeinen inkluusiivinen luokahuonekaveruus oli luonteeltaan kevyttä, ja sen kohdalla on sopivampaa puhua *kaverillisuudesta*, ystävällismielisistä väleistä, kuin varsinaisista ystävyysuhteista. Tästä kevyen tason

kaverillisuudesta pojat erottivat varsinaiset ystävyys-suhteensa, joiden yhtenä kriteerinä oli usein se, että aikaa vietettiin yhdessä myös koulun ulkopuolella.

Poikien keskinäiset ystävyys-suhteet olivat pojille tärkeitä, ja niissä korostui huoleton yhteinen ajanvietto ja tekeminen – omaehtoinen liikunta, tietokonepelien pelaaminen ja hengailu (Virtanen 2018). Vaikka jotkut pojat erikseen mainitsivat juttelun yhtenä yhteisenä tekemisenä, ystävyys-suhteiden sisältöjen kuvauksissa korostuivat yhteiset aktiviteetit asioiden verbaalisen jakamisen sijaan. Syvällisten keskustelujen ja huolten tai tunteiden jakamisen kerrottiin olevan harvinaisia, ja pääsääntöisesti pojat olivat sitä mieltä, että mielikuvilla tunteista puhuvista tytöistä ja sitä välttävästä pojista oli pohjansa todellisuudessa (mt.). Mikaelin mukaan väsymys oli ainoa tunne, josta pojat keskenään puhuivat:

MP: On semmosii ehkä vähän stereotyyppioitaki tytöistä ja pojista ja, yks niistä on se, että tytöt on vähän tunteellisempia ku pojat tai puhuu enemmän tunteista tai tällai ni, mitä sä oot mieltä siitä pitääks se paikkansa?

MIKAEL: Joo kyl ne puhuu enemmän, ei me niinkään. Ei me ikinä olla silleen, et, paitsi ehkä ainoa joka on nii et mua väsyttää. Se on ainoa. (...) Et ”hitsi mua väsyttää, meni vähän myöhäseks eilen” tai jotain tännepäin mut ei se sit (muuta) yleensä. (Mikael, 12 vuotta, Koulu 3, kaksikulttuurinen.)

Verbaalinen jakaminen oli kuitenkin omalta osaltaan tärkeässä roolissa, sillä vitsailu, vitsien heittäminen ja vitsien kestäminen olivat keskeistä ystävyys-suhteiden materiaalia (ks. myös Armila, Käyhkö & Pöysä 2018; Huuki 2010b; Kehily & Nayak 1997): yksi ystävyys-suhteen mittari oli se, pystyikö ystävän seurassa ”heittämään mitä vaan läppää”. Toisaalta vitsailu oli myös maskuliinisten hierarkioiden rakentamisen, tytöistä erottautu-

misen ja maskuliinisten Toisten ulossulkemisen väline (Kehily & Nayak 1997; Tolonen 2001).

Verbaalisen kommunikaation pääsääntöinen kepeys ja syvällisten keskustelujen harvinaisuus toistavat siis hegemonista ymmärrystä maskuliinisuudesta toiminnallisena ja tunneilmaisua kontrolloivana (esim. Lupton 1998). Siitä huolimatta pojat kohdistivat myös runsaasti kritiikkiä niihin maskuliinisuuden normeihin, jotka tekevät tunneilmaisusta vaikeaa. Esimerkiksi Veeti puhui tarpeesta peittää negatiiviset tunteet useimmissa ystävyys-suhteissaan. Veetin näkökulmasta huolten jakamisen vähäisyydessä ei ollut kysymys huolten puuttumisesta tai Veetin itsensä kyvyttömyydestä tunnistaa niitä vaan ”maskista”, jonka tarpeellisuus liittyi poikien keskeiseen vuorovaihtukseen kohdistettuihin oletuksiin. Kerronnan edetessä Veeti kuitenkin tunnisti eroja poikien valmiuksissa reagoida toisen tunneilmaisuihin, eikä ystäväpiirissä jaettu maskuliininen pidättyväisyys vaikuta lopuksi yhtä laajasti jaetulta kuin katkelman alussa:

En mä tiedä, paljastaaks tytöt toisillensa, et ”hei mua nyt harmittaa tapahtu näin”, mut et pojat aika harvoin yrittää, se on enemmänki se asia, että jos sua itkettää nii älä missään nimessä itke jos on kavereita lähellä, et, nii. (...) Kavereitten kans mä yritän tavallaa tehdä semmosen maskin itselleni, että ei mulla oo mitää hätänä koskaan. (...) No jotkut huolet on kuitenkin sellasia, et kans kaverit pystyy kuuntelemaa ja sit siinäki mennää siihe, et tietyt kaverit pystyy ja jotkut ei. Jotkut on vähän et.. ”en mä tiedä miten vastata tohon”, et ne jäätyy ihan totaalisesti, mut sit taas jotkut on silleesti, et ne alkaa hetken aikaa miettimään sitä ja sit ne alkaa puhumaan jotain mulle. Et jotkut tavallaan ymmärtää sen tilanteen, jotkut on vähän silleesti, et ne ei oikeen käsitä sitä, et miltä musta tuntuu. Et jotkut on huonompia empatiassa ja jotkut on parempia empatiassa. (Veeti, 13 vuotta, Koulu 1, suomalaistaustainen.)

Wayn (2011) mukaan luottamukselliset, intiimit ystävyys-suhteet, joissa jaetaan salaisuudetkin, ovat tärkeitä pojille kuin tytöillekin (ks. myös Virtanen 2018). Mitä pidemmälle teini-ikää ja kohti aikuisuutta kuljetaan, sitä vaikeampi poikien on kuitenkin säilyttää tällaista luottamuksellisuutta ja luottamuksen rikkouduttua rakentaa sitä uudestaan. Silti toive intiimistä ystävyys-suhteesta säilyy aikuisuudessakin. Toisaalta osa pojista ja miehistä onnistuu säilyttämään läheisiä ja tunteiden jakamisen mahdollistavia ystävyys-suhteita aikuisuuteen asti, ja nämä tukevat hyvinvointia ja antavat välineitä vertaisryhmän sukupuolittuneiden normien kyseenalaistamiseen. (Chu 2005; Virtanen 2018; Way 2011.)

Ystävyyden merkityksestä maskuliinisten normien ylittämässä puhui myös 14-vuotias Liban. Libanin mukaan tytöillä oli poikia yleisemmin ystäviä, joille he voivat kertoa huolistaan. Pojilla ei välttämättä ollut ainakaan sellaisia läheisiä ystäviä, joille uskoa murheitaan. Libanin puheenvuorossa ystävyys-suhte näyttävät suojaavana tekijänä, jonka avulla maskuliiniset normit tunteiden piilottamisesta voidaan ylittää (Chu 2005; Virtanen 2018) – ja toisaalta läheisten ystävien puute tekijänä, joka altistaa maskuliiniselle kontrollille vertaissuhteissa:

Liban: Musta tuntuu, et jotkut pojat on vaan selasia, et pitää olla sellanen kova, et tunteet ei saa näkyä ja tälleen. Koska yleensä just tytöillä on semmonen, et kun niillä on paha mieli ne yleensä menee jonkun kaverin luo. Mut sit sulla ei oo välttämättä sitä kaveria. Niin sit vaikka jos sä itkisit nii kaikki muut ois heti silleen, et miks sä itket sä oot mies, tiedät sä, et kyl me tiedetään susta tuntuu pahalta, mut ei sun tarvi näyttää sitä.

MP: Okei joo. Et se tavallaan on vähän sillain, et pojille ei ehkä oo niin helppoo sit.

LIBAN: Ehkä, en mä tiä. Mut ei mulla ainaskaan.

MP: Okei. Tuntuuks susta, et sulla on semmosia kavereita, et vaikka olis jotain huononpiakiin juttuja, et sä pystyisit kertomaan niistä?

LIBAN: Joo, mut ei mulla varmaan ikinä tuu selasia, mikä on hyvä asia. (Liban, 14 vuotta, Koulu 2, somalitaustainen.)

Vaikka Liban monen muun pojan tavoin suhtautuu kriittisesti ajatuksiin siitä, että poikien ei pitäisi itkeä tai osoittaa herkkyyttä, hän päätyy esittämään itsensä henkilönä, jolla ei ole huolia, joita hän kokisi tarpeelliseksi jakaa muiden kanssa. Näin hän lyhyessä katkelmassa sekä kritisoi maskuliinisia normeja että tuottaa itsensä maskuliinisena – autonomisena, vailla tarvetta emotionaaliselle tuelle – näiden normien kautta. Puheenvuorossa siten havainnollistuu myös se syvä ja aineiston läpikäyvä ristiriita, että hegeemonisen maskuliinisuuden normeista yhtäältä erottaudutaan, mutta toisaalta ne tuotetaan uudestaan monenlaisissa käytäntöjen kuvauksissa ja arvostelmissa.

Muuttuva suhde vanhempiin

12–15-vuotiaat haastateltavat ovat vielä niin lain-säädannöllisesti kuin omissa silmissään lapsia ja vanhempiensa hoivan ja kontrollin kohteita. Tämä sukupolvisuhde on kuitenkin murrosvaiheessa iässä, jossa vertaissuhteiden painoarvo alkaa korostua (esim. Rönkä & Sallinen 2008). Kuten todettu, murros ei kuitenkaan aina automaattisesti tarkoita myrskyisää kapinointia, vaan pojat edelleen arvostivat hyviä suhteita vanhempiinsa ja heidän kanssaan vietettyä aikaa (ks. myös Armila, Käyhkö & Pöysä 2018; Turtiainen, Karvonen & Rahkonen 2007). Pojat eivät silti vaikuttaneet jakavan merkittävässä määrin tunteitaan tai huoliaan myöskään vanhempiensa kanssa. Katkelma Onnin haastattelusta summaa tyypillisiä kertomuksia ajatusten jakamisen rajallisuudesta vanhempien kanssa:

MP: Jutteleks sä paljo sun vanhempien kans, vaik sun koulust tai jostain mitä, kyseleeks ne- ?

ONNI: Kysyy aina, mitä oli koulussa, mut en mä sillee mitää kauheesti, erityistä.

MP: Onks se enemmän sillai, et ne kyselee ja sit sä vastaat, ku on pakko (naurahtaa)?

ONNI: Nii. En mä kauheesti niiden kaa mitää erityist juttele.

MP: Entä jos sul olis joskus jotain huolii ni luuleks sä, et olisko sun ihan helppo puhuu niistä niitten kans?

ONNI: Joo, ei mul oo ongelmaa puhua. (Onni, 14 vuotta, Koulu 2, suomalaistaustainen.)

Poikien näkökulmasta vanhemmat olivat siis usein niitä, jotka halusivat jutella, kun taas pojat itse olivat niitä, joiden täytyi vastata. Vanhempien pyrkimykset keskustella poikien arjesta saatettiin tulkita myös kontrollipyrkimyksiksi (Solomon ym. 2002). Samanaikaisesti vanhemmat tai jompikumpi heistä oli se taho, jonka pojat useimmin nimesivät ensimmäiseksi kysyttäessä, kenelle he voisivat kertoa, jos heillä olisi ongelmia tai huolia. Kuten Onnille edellä, vanhemmat usein siis näyttäytyivät verraten itsestäänselvänä mutta kuitenkin myönteisenä sosiaalisena resurssina (Turtiainen, Karvonen & Rahkonen 2007). Tämä itsestäänselvä myönteisyys väritti kuitenkin ennen muuta hyvinvoivan enemmistön kerrontaa tilanteissa, joissa sen paremmin ystävyys- ja perhesuhteissa kuin elämäntilanteessa yleisemmin ei ollut merkittäviä haavoittuvuuksia. Niissä tilanteissa, joissa ystäviä ei ollut, suhde vanhempiin – tämän aineiston tapauksissa (yksinhuoltaja)äiteihin – korostui ja sai merkittävän emotionaalisen painoarvon. (Ks. myös Turtiainen, Karvonen & Rahkonen 2007, 487–488.)

MP: Onks teillä (äidin kanssa) läheiset suhteet tai ooks sä läheinen sen kanssa?

IVAN: Joo, tosi. Mä rakastan sitä ja, me ollaan aika, kun se pystyy niin me ollaan yhdessä silleen, et jos se ei työskentele paljon. (...) Mä sanon sille koko ajan, jos mua sattuu tai silleen, ihan vapaasti siis, me puhutaan ihan koko ajan silleen, et. (...) helpompi (puhua äidin kanssa) kun isänkin kanssa, mä rakastan äitiä niin paljon silleen, et, ihan vapaasti. (Ivan, 12 vuotta, Koulu 3, venäläistaustainen.)

Merkillepantavaa on myös, että aineistossa ystävättömyys liittyi myös muihin pitkäaikaisiin hyvinvointia rapauttaviin tekijöihin, kuten taloudelliseen niukkuuteen ja (aiempiin) kiusaamiskokemuksiin.

Useimmille kuitenkin ystävien merkityksen korostuminen vanhempien kustannuksella oli hiljattainen, myönteinen muutos omassa elämässä, joka tulkittiin ikään kuuluvana merkinä vanhenemisestä (Rönkä & Sallinen 2008). Tämä muutos vaikutti siihen, mitä ja miten pojat katsoivat mahdolliseksi jakaa asioita arjestaan vanhempiensa kanssa. Esimerkiksi Aleksi kertoi välttävänsä kertomasta kahdenlaisia asioita vanhemmilleen: niitä, joista nousisi ”isompi haloo” ja niitä, jotka voisivat uhata hänen lojaalisuuttaan ystäviään kohtaan.

MP: Minkälaisii asioit ne sit on, mitä sä juttelet vanhempien kans esimerkiks?

ALEKSI: Just jotain et, jos yleensä kysyy, että mite on koulus menny, nii mä vastaan, sillee.. suunnilleen mitä on tapahtunu. Emmä nyt tietenkää, jos tääl o ollu esim. joku isompi juttu tai jotain, nii emmä sitä nyt välttämättä kerro, koska sit siit saattas tulla joku isompi haloo. Eikä mun kaverit halua, että.. tavallaa, et kenenkää vanhemmat tietää kaikkee, mitä ne puuhaa. Varsinkaa, jos ei tunne hirvee hyvin.

MP: (naurahtaa) Millasii juttui ne sit on, mitä ei kerrota vanhemmille?

ALEKSI: Just jotai, mitä mun kaverit esim., jos jollai o tyttöystävä, nii emmä siitä mun vanhemmille puhu. Emmä tiedä, miten ne reagois, mut ei se tavallaa oo niiden asia, joten. (Aleksi, 12 vuotta, Koulu 1, suomalaistaustainen.)

Ystävien seurustelusuhteet ja sääntörikkomukset toistuivat esimerkkeinä asioista, joista ei vanhemmille puhuttu. Pojat halusivat kontrolloida sitä, minkä verran vanhemmat tiesivät heidän ja heidän ystäviensä arkielämästä – siksi, että he epäilivät vanhempiensa suhtautuvan asiaan liiallisella vakavuudella ja myös siksi, että asioiden paljastaminen olisi merkinnyt ystävän luottamuksen rikkomista. Vanhempien tietojen kontrollointi oli yksi tapa varjella yksityisyyttä ja etsiä uudenlaista valtatasapainoa sukupolvisuhteessa (Solomon ym. 2002). Samalla ystäviä kohtaan tunnetun lojaalisuuden asettaminen sukupolvisuhteen vaatimusten edelle näissä tilanteissa oli yksi osoitus ystävyuden merkityksellisyydestä ja halusta sen vastavuoroiseen ylläpitoon. Kun ystävät veivät haastateltavien vapaa-ajasta aiempaa suuremman osan, kasvoi myös niiden kokemusten ja tietojen määrä, joita he eivät voineet jakaa vanhempiensa kanssa. Vaikka ystävät ja vanhemmat sosiaalisina ympäristöinä olivat arjessa suureksi osaksi erillään, vaikuttivat ne siis toisiinsa ja siihen, mitä poikien oli mahdollista jakaa (ks. Smart 2007).

Toisaalta omien asioiden – erityisesti kielteisten tapahtumien ja vahinkojen – kertominen vanhemmille oli tärkeää, ja pojat myös asemoivat itsensä edelleen myös myönteisessä mielessä vanhempiensa huolenpidon ja vastuunkannon kohteiksi (Solomon ym. 2002). Esimerkiksi Elias, joka kautta haastattelun painotti ystävien merkitystä enemmän kuin vanhempien, päätyy katkelmassa toteamaan, että vaikka

salaisuuksien pitäminen yhtäältä houkuttaa, vanhemmille kertominen ottaa taakan pois hänen harteiltaan:

ELIAS: Mul on itellä semmonen juttu, et jos mä rikon jotain, niin kyl mulla joskus käy mielessä hetken aikaa, et pitää sen salaisuutena. Sit kertoo joku päivä. Kyl mä sit yleensä tuun kertoo ne aika nopeesti, koska sit mä unohdan ne, jos mä en kerro niit heti.

MP: Onks se kuitenkin ihan tärkeä kertoo tommosest jostain jutuista?

ELIAS: On se. Koska jos mä pidän sitä mieles, ni se jää sinne. (Elias, 13 vuotta, Koulu 1, suomalais-taustainen.)

Yksi aiempia tutkimustuloksia toistava sukupuolittunut havainto oli myös se, että pojat tyypillisesti kokivat helpommaksi keskustella huolistaan ja tunteistaan äitinsä kanssa, kun taas isän kanssa puhuttiin urheilusta, autoista, tietokoneista, peleistä (Frosh, Phoenix & Pattman 2002; Way 2011) tai kuten Veeti summaa: ”No isän kanssa jostai normiasiasta kuten vaikka jostain mun kiinnostuksista tai tälläisistä, mut äidin kans on ehkä vähä parempi huolista puhua ja niin pois päin.” Kun maskuliinisuuden suhde tunteisiin ja tunneilmaisuuksiin on jännitteinen, näyttää se heijastuvan siis vaikeuksina myös isien ja poikien välisessä tunneilmaisussa. Sukupuolittuneen eron selittäminen ei ollut pojille helppoa. Esimerkiksi Oliver viittaa ensin oletuksiin sukupuolen mukaisista reaktiotavoista, mutta toteaa heti perään oman kokemuksensa äidistään olevan ristiriidassa tämän ajatuksen kanssa:

Yleensä kyl, niinku äidit ei niin paljon suutu paitsi, että aina, mun mielestä yhtä paljon suuttuu, kylä mun äitikin suuttuu aika paljon välillä, mutta eri asioista suuttuu. (...) Joo vähän eri, mut ei se (isäpuoli) niin paljoo puhu mun kaa, yleensä äiti

puhuu silleen enemmän ja sit, se isäpuoli myös puhuu, et vaik äiti on puhunu eka niin sit sekii vielä juttelee. (Oliver, 12 vuotta, Koulu 3, kaksikulttuurinen.)

Yksinhuoltajaäitinsä kanssa läheinen Joel paikansi hankaluuden isänsä kanssa keskustelututkimuksen luonteeseen ja suoranaisiin keskustelututkimus-tyttömyyteen, ja hän asemoi itsensä selkeästi erilaiseksi suhteessa isäänsä:

JOEL: Tuun juttuun (isän kanssa), mut en mä pysty puhumaan sen kanssa silleen, ku äitin kanssa.

MP: Et sä oot läheisempi sun äidin kans. Luuleks sä, et se johtuu siitä, et te asutte muutenkin yhdessä vai onks se et sen kans vaan, ehkä muutenki olis läheisempi?

JOEL: Se on, sen luonne on vaan sellanen, et sen kaa on vähä hankala puhuu mistään, ehkä. (...) Se ei välttämättä osaa vaan.

MP: Ei osaa jutella?

JOEL: Ei. Se on sellainen. (hiljaisella äänellä) (Joel, 14 vuotta, Koulu 2, suomalaistaustainen.)

Vaikka useimmille äidin kanssa keskustelu oli isän kanssa keskustelua helpompaa, kokonaisuus ei ollut aivan näin yksiviivainen. Pojat saattoivat kertoa valitsevansa strategisesti sen vanhemman, joka oli ”paremmalla tuulella” ja uskoutuvansa hänelle. Eräs poika toivoi molempien vanhempiensa olevan paikalla, kun hänen asioistaan keskusteltiin, toinen taas piti tärkeänä, että hänen isänsä kuulee hänen asioistaan äidin kautta, vaikkei halunnut uskoutua suoraan isälleen. Samu puolestaan kertoi varsinkin uskaliaista (tai vaarallisista) harrastuksistaan isälleen sen oletuksen vuoksi, että isällä oli enemmän kokemusta ”tyhmistä” asioista ja äitiä huolettomampi suh- tautuminen niihin:

Tietenki välil mietti, et kummalle sen asian nyt ensin kertois, mutta, mut ei sit loppupeleis niin. Et enemmän jos on säätäny jotain tyhmää ni voi fajalle kertoo, ku se on itekki säätäny kaikkee tyhmää nuoruudessaan, nii voi sille eka kertoo, mut. (nauraa) (Samu, 13 vuotta, Koulu 1, suomalaistaustainen.)

Tyhmiä asioiden tekeminen toistui aineistossa ilmauksena uskaliaille tai sääntöjä rikkoville aktiviteeteille, joita tehtiin miespuolisten ystävien kanssa ja joilla oli kiinteä yhteys maskuliinisyyteen. Näin isän liittäminen tyhmiin asioihin on samalla osa isän ja Samun oman maskuliinisyyden kerrontaa.

Aineiston ainoana Yonas kertoi, että hänen oli ylipäätään helpompi keskustella omista asioistaan isänsä kanssa:

YONAS: Ehkä isälle on helpompi puhua mun mielestä. Ainaki mun.

MP: Niinku semmosista jostain omista asioista?

YONAS: Joo.

MP: Osaaks sä arvata, mistä se johtuu, vai onks se vaan ihan sillain, et luonne tai joku?

YONAS: No en mä tiä, ehkä se on vaan sitä, et. Mä veikkaan, et se on ehkä siitä, et ku isä on enemmän, viettää aikaa enemmän meiän kaa sillee nii ehkä sen takia.

MP: Nii se viettää aikaa enemmän kotona vai?

YONAS: Ei, ku se siis viettää enemmän..

MP: Vai et se on sun kanssa?

YONAS: Niin, niinkun meiän kaa, lasten kaa. (Yonas, 14 vuotta, Koulu 2, eritrealaistaustainen.)

Yonaksen ja hänen isänsä suhteessa luottamuksellisuus syntyi ajasta, jonka Yonaksen isä vietti Yonaksen ja hänen sisarustensa kanssa. Näin ollen sukupuolittuneissa eroissa poikien ja heidän vanhempiansa luottamuksellisissa suhteissa ei ole kysymys yksinomaan maskuliinisista ja feminiinisistä normeista ja niiden toistamisesta vaan myös sukupuolitaipaistuneesta hoivatyön jakautumisesta ja läheisyyden vaalimisesta, joka on mahdollista tehdä ja toistaa myös toisin. (Jokinen 2005.)

Johtopäätökset

Luottamuksellisia läheissuhteita, joissa omien ajatusten ja tunteiden jakaminen on mahdollista, pidetään hyvinvointia tukevana tekijänä kaikissa ikäryhmissä. Sukupuolentutkimuksen kentällä on kuitenkin toistuvasti todettu maskuliinisuuden asettuvan jännitteeseen suhteeseen feminiiniseksi mielletyn verbaalisen tunteiden ja ajatusten jakamisen kanssa, minkä voi tulkita riskitekijäksi poikien ja miesten hyvinvoinnille. Osa tutkijoista on esittänyt maskuliinisuuksien olevan muuttumassa ”pehmeämmiksi”, inklusiivisemmiksi ja vähemmän hierarkkiseksi (Anderson & McCormack 2018). Tämä maskuliinisuustutkimuksen sisäinen keskustelu on toiminut virikkeenä artikkelin teinikäisten poikien tunteiden ja ajatusten jakamista koskevien kertomusten tarkastelulle. Vaikka poikkileikkausaineisto ei voi vastata kysymykseen maskuliinisuuksien muutoksesta, keskeistä on se, etteivät poikien kertomukset yksiselitteisesti sen paremmin vahvasta inklusiivisen maskuliinisuuden teoriaa kuin pönkitä vain perinteisiksi miellettyjä maskuliinisia normeja. Sen sijaan sekä perinteisen tai hegemonisen maskuliinisuuden kritiikki että sitä uusintavat kerrontatavat ovat läsnä tarinoissa tavalla, joka tekee ristiriitaisuudesta keskeisen elementin maskuliinisuuksia koskevassa kerronnassa (ks. myös Virtanen 2018).

Tietynasteisesta inklusiivisuudesta huolimatta koulun poikasosiaalisuuden piirissä – jossa pai-

nottuvat hauskanpito, yhdessä tekeminen ja toisaalta hierarkisointi – mahdollisuudet vakavaan keskusteluun ja vaikeiden tunteiden tai huolten jakamiseen ovat heikohkot. Emotionaalisen piddättyväisyyden maskuliininen normi näyttää edelleen säätelevän poikasosiaalisuutta varsinkin perinteisellä tavalla, vaikka pojat yksilöinä ovat myös kriittisiä normia kohtaan. Läheisissä, luottamuksellisissa ystävyysuhteissa jakaminen sen sijaan ainakin jossain määrin mahdollistuu. Vaikka suhde jakamiseen säilyy ystävyysuhteissakin jännitteisenä, ystävyysuhteet saattavat olla alueita, joilla maskuliinisuuden normien sitovuus osin väistyy (Virtanen 2018).

Samanaikaisesti kun hegemonisen maskuliinisuuden normien kritiikki ja niiden uusintaminen kamppailevat tilasta vertaisuutteen puhutavoissa ja käytännöissä, 12–15-vuotiaat – niin pojat kuin tytöt – elävät murrosvaihetta lapsuuden ja nuoruuden välillä, jonka myötä suhde vanhempiin muuttuu ja ajatusten jakaminen näissä suhteissa kohtaa uudenlaisia esteitä, kun ystäviä kohtaan tunnettujen lojaliteettien merkitys kasvaa (Rönkä & Sallinen 2008; Solomon ym. 2002). Niinpä mahdollisuuksia omien ajatusten jakamiseen vanhempien kanssa kaventaa osaltaan tarve vaalia omaa ja ystävien yksityisyyttä kontrolloimalla sitä, mitä ja minkä verran vanhemmat tietävät ystävien kanssa jaetusta arjesta (Solomon ym. 2002). Toinen ajatusten jakamista vanhempien kanssa rakenteistava tekijä on sukupuolittuneet suhteet äiteihin ja isiin, jotka näyttävät edelleen tekevän äideistä ensisijaisia luottamuksen kohteita ja isille uskoutumisesta haastavampaa (Frosh, Phoenix & Pattman 2002).

Tässä artikkelissa on tarkasteltu poikien läheissuhteita kokonaisuutena, jossa sekä suhteet ystäviin, suhteet vanhempiin että näiden suhdemppujen keskinäissuhteet ovat merkittäviä. Tämä relationaalisen ja konfigurationaalisen läheissuhteiden tutkimuksen (Castrén 2014; Smart

2007) näkökulma paljastaa sen, että maskuliinisuuteen liitetyt normit eivät kavenna poikien mahdollisuuksia tunteiden ja huolten jakamiseen vain vertaissuhteissa tai kotona vaan molemmissa ympäristöissä ja yhteenkietoutuneella tavalla, jolloin jakamisen haasteet kumuloituvat. Vaikka tunteiden ja huolten jakaminen ei poikien kertomuksissa siis näyttäydä ongelmattomana, on syytä huomata, että pojat joka tapauksessa ilmaisivat vahvaa luottamusta siihen, että vakavan tarpeen vaatiessa heillä oli läheisiä suhteita, jotka mahdollistivat emotionaalisen ja konkreettisen tuen saamisen. Vaikeissa tilanteissa tukea edelleen odotettiin ennen muuta vanhemmilta. Lisäksi huomionarvoista on se, että tässä artikkelissa keskiössä on ollut huolten ja tunteiden *verbaalinen* jakaminen. Rajaus jättää ulkopuolelleen eisanallisen tunteiden ja kokemusten jakamisen, jonka merkitys ei suinkaan ole vähäinen.

Inklusiivisen maskuliinisuuden teoriaa kritisoineet tutkijat ovat huomauttaneet teorian taustalla olevan tutkimuksen kohdistuneen valkoisiin, keskiluokkaisiin, yliopistokoulutuksessa oleviin nuoriin miehiin (de Boise 2015; O'Neill 2015). Tämä on ilmeinen puute, kun maskuliinisuudet on nähtävä yhteiskuntaluokan, rodun, etnisyyden ja seksuaalisuuden kanssa risteävinä konstruktiivina. Myös alueelliset erot kaupunkiseutujen ja maaseutumaisten ympäristöjen välillä voivat olla merkittäviä. Tätä aineistoa tuottamassa olleet pojat asuivat pääkaupunkiseudulla ja olivat monietninen – joskin voittopuolisesti valkoinen suomalainen – ja sosioekonomisilta taustoiltaan vaihteleva ryhmä. Siinä missä etnisuus ja yhteiskuntaluokka puitteistivat maskuliinisuuksien rajoja ja hierarkioita muun muassa ryhmytymisen, kulutuskäyttäytymisen ja erottautumisen tapoja säätelemällä, poikien tunteiden ja huolten jakamista koskevassa kerronnassa luokkapohjaisia ja etnisiä eroja oli vaikea tunnistaa. Tämä vaikeus voi kertoa aineiston rajoituksista. Toisaalta se voi kertoa myös siitä, että maskuliiniset tunneilmai-

sun normit yhä ovat suhteellisen vahvasti jaettuina yli luokkarajojen.

Luokkapohjaisista eroista merkittävin oli se, että ystävien puute, taloudellinen niukkuus ja muut elämäntilanteeseen liittyvät haasteet näyttivät ka-sautuvan samoille (harvoille) pojille, mikä vastaa useiden tutkimusten havaintoa haavoittuvuuk-sien kumuloitumisesta eri elämänalueilla. Aina-kin vielä tämän tutkimuksen kohteena olevassa ikäryhmässä läheiset suhteet perheen sisällä saattoivat silti näissä tilanteissa tarjota tasapai-nottavia kokemuksia hyväksynnästä, jakamisesta ja tuesta (ks. myös Turtiainen, Karvonen & Rah-konen 2007). Alueellisten erojen näkökulmasta on huomionarvoista, että aineistossa on merkittäviä samankaltaisuuksia Päivi Armilan, Mari Käyhkön ja Ville Pöysän (2018) syrjäseutujen poikia koske-vien havaintojen kanssa. Näitä ovat muun muasa-sa sukupuolisegregoituneet ja luokka-asteen mukaan rajautuneet ystävyys-suhteet, vitsailun keskeisyys ja sukupuolituneet suhteet vanhem-piin. Elämänpiirin hyvin hiljattain alkanut laa-jentuminen kodin, koulun ja harrastusten ulko-puolelle saattaakin vasta hieman myöhemmässä vaiheessa alkaa kasvattaa eroja läheissuhteiden ja maskuliinisuuksien kysymyksenasetteluissa kau-punkilais- ja maaseutunuorten välillä.

Kaiken kaikkiaan tutkimukseen osallistuneet po-jat haastoivat monia ikäryhmäänsä ja sukupuole-leensa liittyviä stereotypioita osallistumalla kes-kusteluihin vakavissaan, reflektoimalla syvällisesti itseään ja muita sekä osoittamalla huomattavaa analyyttisyyttä, kriittisyyttä ja havainnointikykyä suhteessa maskuliinisuuksiin ja niitä koskeviin normeihin. Heidän kriittinen havainnointikyky-nsä ja maskuliinisuuksien rakentamisen ristiriidat antavat aihetta varovaiselle tulkinntalle siitä, että maskuliinisuuksien toisin tekemiselle olisi raivat-tavissa nykyistä enemmän tilaa, vaikka toisaalta käytäntöjen tasolla perinteisiksi katsotut masku-liinisuuden normit edelleen sitoivat myös heitä.

Kiitokset

Kiitän professori Ann Phoenixiä inspiroivasta yhteistutkijuudesta, analyttisestä tuesta ja hankkeen *Masculinities and Ethnicities in New Times* (2017–2018) johtamisesta. Helsingin yliopiston tutkijakollegiumia ja Jane ja Aatos Erkon säätöitä kiitän hankkeen mahdollistamisesta rahoituksella.

Kirjallisuus

- AAPOLA, SINIKKA. 1999. *Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AHMED, SARA. 2004. *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- ANDERSON, ERIC & MARK MCCORMACK. 2018. "Inclusive Masculinity Theory: Overview, Reflection and Refinement." *Journal of Gender Studies* 27:5, 547–561.
- ARMILA, PÄIVI, MARI KÄYHKÖ & VILLE PÖYSÄ. 2018. "Syrjäkylän pojat: Kaveruutta ja kilometrejä." Teoksessa *Poikatutkimus*, toim. Antti Kivijärvi, Tuija Huuki & Harry Lunabba. Tampere: Vastapaino, 261–286.
- ATKINSON, PAUL. 2005. "Qualitative Research – Unity and Diversity." *Forum: Qualitative Research* 6:3, Art. 26. <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0503261>
- BAMBERG, MICHAEL. 2006. "Stories: Big or Small. Why Do We Care?" *Narrative Inquiry* 16:1, 139–147.
- DE BOISE, SAM. 2015. "I'm Not Homophobic, I've Got Gay Friends': Evaluating the Validity of Inclusive Masculinity." *Men & Masculinities* 18:3, 318–339.
- DE BOISE, SAM & HEARN, JEFF. 2017. "Are Men Getting More Emotional? Critical Sociological Perspectives on Men, Masculinities and Emotions." *The Sociological Review* 65:4, 779–796.
- CASTRÉN, ANNA-MAIJA. 2014. "Konfiguraationaalin näkökulma perheeseen." Teoksessa *Perhetutkimuksen suuntauksia*, toim. Riitta Jallinoja, Helena Hurme & Kimmo Jokinen. Helsinki: Gaudeamus, 139–167.
- CHU, JUDY Y. 2005. "Adolescent Boys' Friendships and Peer Group Culture." *New Directions for Child and Adolescent Development* 107, 7–22.
- CONNELL, RAEWYN W. & JAMES W. MESSERSCHMIDT. 2005. "Hegemonic Masculinity. Rethinking the Concept." *Gender & Society* 19:6, 829–859.
- EEROLA, PETTERI. 2014. "Maskuliinisuuden myötä- ja vastakerronta haastattelupuheessa." *Sukupuolentutkimus* 27:2, 31–44.
- FINCH, JANET & JENNIFER MASON. 1993. *Negotiating Family Responsibilities*. Lontoo: Routledge.
- FROSH, STEPHEN, ANN PHOENIX & ROB PATTMAN. 2002. *Young Masculinities. Understanding Boys in Contemporary Society*. Basingstoke: Palgrave.
- GROSS, CHRISTIANE, ANJA GOTTBURGEN & ANN PHOENIX. 2016. "Education Systems and Intersectionality." Teoksessa *Education Systems and Inequalities*, toim. Andreas Hadjar & Cristiane Gross. Bristol: Policy, 51–72.
- HALME, NINA, LILLI HEDMAN, RIIKKA IKONEN, RIIKA RAJALA. 2018. *Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- HUUKI, TUIJA. 2010a. "Välittämisen vaikeus maskuliinisuuden rakentumisessa." *Nuorisotutkimus* 28:1, 3–19.
- HUUKI, TUIJA. 2010b. *Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokielassa*. Oulu: Oulun yliopisto.
- JOKINEN, ARTO. 2000. *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- JOKINEN, EEVA. 2005. *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- JOKINEN, KIMMO & JANA MIKATS. 2018. "Lähisuhteet lasten arjessa." Teoksessa *Perhe ja tunteet*, toim. Petteri Eerola & Henna Pirskanen. Helsinki: Gaudeamus, 49–65.
- KEHILY, MARY JANE & ANOOP NAYAK. 1997. "'Lads and Laughter': humour and the production of heterosexual hierarchies." *Gender and Education* 9:1, 69–87.
- KJARAN, JON & JUKKA LEHTONEN. 2018. "Windows of opportunities: Nordic perspectives on sexual diversity in education." *International Journal of Inclusive Education*, 22:10, 1035–1047.
- KORKIAMÄKI, RIIKKA. 2013. *Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- LUPTON, DEBORAH. 1998. *The Emotional Self: A Sociocultural Exploration*. Lontoo: Sage.
- MAC AN GHAILL, MÁIRTÍN. 1994. *The Making of Men. Masculinities, Sexualities and Schooling*. Lontoo: Open University Press.
- MANNINEN, SARI. 2010. *'Iso, vahva, rohkee – kaikenlaista' Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa*. Oulu: Oulun yliopisto.
- MYLLYNIEMI, SAMI. 2014. *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- MYLLYNIEMI, SAMI & PÄIVI BERG. 2013. *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- MYRSKYLÄ, PEKKA. 2012. *Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* Helsinki: EVA.
- NÄSI, MATTI. 2016. *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhririkemukset 2016*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- O'CONNOR, PAT, AMANDA HAYNES & CIARA KANE. 2004. "Relational Discourses. Social Ties with Family and Friends." *Childhood* 11:3, 361-382.
- O'NEILL, RACHEL. 2015. "Whither Critical Masculinity Studies? Notes on Inclusive Masculinity Theory, Postfeminism, and Sexual Politics." *Men & Masculinities* 18:1, 100-120.
- PAETCHER, CARRIE. 2007. *Being Boys, Being Girls. Learning Masculinities and Feminities*. Lontoo: Open University Press.
- PELTOLA, MARJA. 2018. "Tunteet rodullistettujen vähemmistöjen sukupolvisuhteissa." Teoksessa *Perhe ja tunteet*, toim. Petteri Eerola & Henna Pirskanen. Helsinki: Gaudeamus, 111-129.
- PHOENIX, ANN. 2008. "Analysing narrative contexts." Teoksessa *Doing Narrative Research*, toim. Molly Andrews, Corinne Squire & Maria Tamboukou. Lontoo: Sage, 64-77.
- PIRSKANEN, HENNA & PETTERI EEROLA. 2018. "Johdanto: Tunteet perhe- ja läheissuhteissa." Teoksessa *Perhe ja tunteet*, toim. Petteri Eerola & Henna Pirskanen. Helsinki: Gaudeamus, 7-27.
- RENOLD, EMMA. 2004. "'Other' boys: negotiating non-hegemonic masculinities in primary school." *Gender & Education* 16:2, 247-265.
- RÖNKÄ, ANNA & MARJUKKA SALLINEN. 2008. "Murrosikäisen perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä." Teoksessa *Perhesuhteet puntarissa*, toim. Eija Sevón & Marianne Notko. Helsinki: Gaudeamus, 43-67.
- SMART, CAROL. 2007. *Personal Life. New Directions in Sociological Thinking*. Cambridge: Polity Press.
- SOLOMON, YVETTE, JO WARIN, CHARLIE LEWIS & WENDY LANGFORD. 2002. "Intimate Talk Between Parents and Their Teenage Children: Democratic Openness or Covert Control?" *Sociology* 36:4, 965-983
- SUOMEN VIRALLINEN TILASTO (SVT). 2017. *Kuolemansyyt*. Helsinki: Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/ksyyt/2016/ksyyt_2016_2017-12-29_tie_001_fi.html (luettu: 22.5.2018).
- THORNE, BARRIE. 1993. *Gender Play. Girls and Boys in School*. New Brunswick: Rutgers University.
- TOLONEN, TARJA. 2001. *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Helsinki: Gaudeamus.
- TURTTAINEN, PIRJO, SAKARI KARVONEN & OLLI RAHKONEN. 2007. "All in the Family? The Structure and Meaning of Family Life among Young People." *Journal of Youth Studies* 10:4, 477-493.
- VETTENRANTA, JOUNI, JOUNI VÄLIJÄRVI, ARTO AHONEN, JARKKO HAUTAMÄKI, JENNA HILTUNEN, KAISA LEINO, SUVI LÄHTEINEN, KARI NISSINEN, VIRVA NISSINEN, EIJA PUHAKKA, JUHANI RAUTOPURO & MARI-PAULIINA VAINIKAINEN. 2016. *PISA 2015: ensituloksia. Huipulla pudotuksesta huolimatta*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- VIRTANEN, IRA A. 2018. "Nuorten miesten haavoittuvuus ja tuki ystävyyssuhteissa." Teoksessa *Poikatutkimus*, toim. Antti Kivijärvi, Tuija Huuki & Harry Lunabba. Tampere: Vastapaino, 239-260.
- WAY, NIOBE. 2011. *Deep Secrets. Boys' Friendships and the Crisis of Connection*. Cambridge: Harvard University Press.
- WAY, NIOBE, JESSICA CRESSEN, SAMUEL BODIAN, JUSTIN PRESTON, JOSEPH NELSON & DIANA HUGHES. 2014. "It Might Be Nice to Be a Girl... Then You Wouldn't Have to Be Emotionless": Boys Resistance to Norms of Masculinity During Adolescence." *Psychology of Men & Masculinity* 15:3, 241-252.
- WYN, JOHANNA & DAN WOODMAN. 2006. "Generation, Youth and Social Change in Australia." *Journal of Youth Studies* 8:5, 495-514.